

A MAGYAR VÁMJOGI SZANKCIÓK VÁLTOZÁSAI 1995-TŐL NAPJAINKIG*

Pardavi László¹

A tanulmány a magyar vámjogi szankciórendszer 1995 és 2026 közötti fejlődését mutatja be, kiemelve az európai uniós csatlakozás és az Unió Vámkódex hatását a hazai szabályozásra. Áttekinti a vámigazgatási, büntetőjogi és polgári jogi jogkövetkezmények alakulását, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerepének változását. Elemzi a jelenlegi szankciórendszer jogelméleti alapjait, különös tekintettel a represszív, preventív és reparatív funkciók együttes érvényesülésére. A tanulmány végül javaslatokat fogalmaz meg a magyar vámjogi szankciórendszer továbbfejlesztésére, különös figyelemmel a differenciált szankcionálásra, az eljárási garanciák erősítésére és a jogkövető magatartás ösztönzésére.

1. Bevezetés

A vámjogi szankciók rendszere kulcsfontosságú eleme minden olyan állam jogrendszerének, amely jelentős nemzetközi kereskedelmi forgalmat bonyolít. Magyarország esetében ez a szankciórendszer 1995-től kezdve jelentős fejlődésen ment keresztül, amely szorosan összefügg az európai integrációval, az uniós jogrendszerhez való igazodással, valamint a közigazgatási szerkezet átalakulásával. Jelen tanulmány célja, hogy áttekintse a hazai vámjogi szankciók típusait, jogszabályi kereteit és fejlődésének főbb szakaszait 1995-től napjainkig.

Természetesen tudomással bírok arról, hogy a nemzetközi szerződések más jogkövetkezményeket is előírhatnak, azonban most csak a magyarországi szankciókat vizsgálom.

2. A vámjogi szankciórendszer fejlődésének főbb szakaszai

2.1. 1995-2003: A nemzeti vámjog dominanciája

A magyar vámjogi szankciórendszer fejlődése a klasszikus, nemzeti szabályozáson alapult a vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény elfogadásáig, amely átfogóan szabályozta a vámeljárásokat, a vámtartozás keletkezését, és az ezekhez kapcsolódó jogkövetkezményeket. A szankciók magukban foglalták az áruk lefoglalását, elkobzását, pénzbírságokat, valamint büntetőjogi fellépést bizonyos esetekben,

* DOI 10.21867/KjK/2026.2.2.

¹ Dr. Pardavi László, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszék.

például csempészetnél. Ekkor még kizárólag nemzeti hatáskörben zajlott a vámigazgatási szankcionálás, de már megjelent az európai normákhoz való igazodás igénye.²

2.2. 2004-2013: Az uniós vámjog bevezetése

2004. május 1-jével Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz, ami gyökeresen átalakította a vámjogi szabályozást. A közösségi vámjog végrehajtásáról szóló 2003. évi CXXVI. törvény megteremtette a közösségi vámjog végrehajtásának jogi alapját. Ettől kezdve a vámjogi szankciók többsége uniós jogon³ alapult, míg a magyar jogszabályok végrehajtási jellegűvé váltak.

E korszakban erősödött a pénzügyi-közigazgatási bírságok szerepe, és az adójogi szankciók logikája kezdte jellemezni a vámeljárásokat is. A legsúlyosabb esetekben azonban továbbra is a büntetőjogi szankciók alkalmazása volt az irányadó.

2.2.1. 2011-től: NAV és az egységes szankciórendszer

2011-ben a 2010. évi CXXII. törvénnyel létrejött a NAV, amely egyesítette az adó- és vámigazgatási szerveket. Ez az integráció a vámjogi szankciók gyakorlatát is összehangolta, közelebb hozva azt az adóigazgatási eljárások rendszeréhez.

A NAV vámigazgatási jogkörben jár el a vámtartozások megállapításában, behajtásában, illetve a bírságolásban. A rendszer a kockázatalapú ellenőrzésre és a mérlegelési lehetőségekre épül, amely nagyobb rugalmasságot biztosít a hatóságnak a szankciók alkalmazásában.

2.2.2. 2016-tól: Az Uniós Vámkódex alkalmazása

Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról⁴ 2016-os bevezetésével az uniós szintű vámjogi keretek átfogó és részletes szabályozását biztosítja a vámtartozás keletkezéséről, megszűnéséről. A 42. cikk kötelezi arra a tagállamokat, hogy a vámjogszabályok betartásának elmulasztásáért hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat alkalmazzanak. Ezek lehetnek:

² 1994. évi I. törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről.

³ A Tanács 2913/92/EGK rendelete (1992. október 12.) a Közösségi Vámkódex létrehozásáról, HL L 302., 1992.10.19., 1–50.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról, HL L 269., 2013.10.10., 1–101.

- a) a vámhatóságok által kiszabandó pénzbírság, beleértve adott esetben a büntetőjogi szankció helyébe lépő vagy azt felváltó pénzfizetési kötelezettséget;
- b) az érintett személy által birtokolt valamely engedély visszavonása, felfüggesztése vagy módosítása.

Ebből következően a konkrét szankciók meghatározása tagállami hatáskörben maradt. Az Unió Vámkódex két reparatív következményt mégis szabályoz, az egyik a fizetési könnyítésekhez kapcsolódó hitelkamat (112 cikk), de miután ez jogsértést nem tételez fel, ezért nem tekinthető valódi szankciónak. A másik viszont a 114. cikkben rögzített késedelmi kamat, melyet a behozatali vagy kiviteli vám összegére kell felszámítani az előírt időtartam lejártának napjától a megfizetés napjáig. Ezek mellett az Unió Vámkódexben azért találunk jogvesztést eredményező szankciókat is, mint például az engedélyezett gazdálkodói státusz elvesztése (39. cikkben).

A magyar vámigazgatási szabályozás az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény⁵ révén illeszkedik az Unió Vámkódex struktúrájába, részletesen meghatározva a szankciók típusait, azok mértékét, valamint az eljárási garanciákat. A NAV felelős ezen intézkedések végrehajtásáért.

3. A jelenlegi vámjogi szankciórendszer főbb jellemzői (2024-2026)

A vámjogi szankciók elsődleges célja a vámjogszabályok betartásának kikényszerítése, a jogsértő magatartások megelőzése, valamint a költségvetési bevételek védelme. A szankció alkalmazásának feltétele mindig a jogellenesség, vagyis a norma tudatos megsértése, vagy figyelmen kívül hagyása.⁶

A vámjogi szankciórendszer vizsgálata érdekében indokolt figyelemmel lenni Árva Zsuzsanna azon megállapításaira,⁷ amelyek a közigazgatási szankcionálás jogelméleti kereteit tárják fel. Árva szerint a közigazgatási szankciók nem csupán represszív funkciót töltenek be, hanem preventív és helyreállító célt is szolgálhatnak, sőt, ezek együttes jelenléte a szankciók „hibrid” természetére utal.⁸

Ez a szemlélet közvetlenül alkalmazható a vámjogi szankciókra is, amelyek – miként az a NAV gyakorlata alapján is megállapítható – egyszerre célozzák a jogsértő magatartások visszaszorítását (represszió), a jogkövetés ösztönzését (prevenció), illetve a jogsértések által okozott hátrányok kompenzálását

⁵ 2017. évi CLII. törvény az uniós vámjog végrehajtásáról.

⁶ Patyi András – Varga Zs. András (2008): *Általános Közigazgatási Jog*. Mandamus Publishing, Budapest, 108.

⁷ Árva Zsuzsanna (2025): A közigazgatási szankció represszív funkciója a globális jogi térben. *KözigazgatásTudomány* 5. évf., 1. sz., 5–17.

⁸ Árva Zsuzsanna (2023): A közigazgatási szankcionálás új irányai és a hatékonyság. *KözigazgatásTudomány*, 3. évf., 2. sz., 5–23.

(helyreállítás). Árva tanulmányában különösen hangsúlyos a közigazgatási és büntetőjogi szankciók közötti határvonalak elmosódása, amely az EU jogfejlődése során egyre inkább előtérbe került. A vámjogi szankciók e határterületi jellege különösen az *Engel-kritériumok*, a *ne bis in idem* elv, illetve a *Jussilia-ügy* alapján értelmezhető.

Árva arra is rámutat, hogy az uniós jog egységesítési törekvései nem mindig igazodnak a tagállami dogmatikai különbségekhez, ami jogbizonytalansághoz vezethet. Ennek tükrében a vámjogi szankciók magyar szabályozásában is célszerű fokozott figyelmet fordítani a szankciók fogalmi meghatározására, az eljárás garanciák biztosítására, és az uniós elvárásokkal való koherenciára.

Kiemelendő továbbá Árva azon javaslata is, amely szerint a „*criministrative law*” mint új, *kevert szankciótípus* lehet a jövő útja az olyan határterületi szankcióknál, mint amilyen a vámjogi is.

A hátrányos következményeket okozó vámjogi szankciók három fő kategóriába sorolhatók: igazgatási, büntetőjogi és polgári jogi szankciók.

A) Igazgatási szankciók

A leggyakrabban alkalmazott szankciók közé tartoznak. Ide sorolható a vámigazgatási bírság, a pótlék, a késedelmi kamat, valamint az engedélyek módosítása, visszavonása vagy felfüggesztése.

A jelenlegi gyakorlat szerint a NAV széles eszköztárral rendelkezik a vámjogsértések szankcionálására. A leggyakoribb szankció a vámigazgatási bírság, amely jellemzően a vámhiány 50%-ától akár 200%-ig – és bizonyos esetekben 5.000.000 Ft-ig – is terjedhet súlyos jogsértések alkalmával.

Ezt a szankciót már a 1995. évi C. törvény 141. §-a is szabályozta, elsősorban vámeljárási szabályok megsértéséhez kapcsolódóan. Az uniós csatlakozást közvetlenül követő 2004 és 2008 közötti időszakban Magyarországon nem alkalmazták a vámigazgatási bírságot. Ez az időszak az uniós csatlakozást követő évekre esik, amikor is a magyar vámjog átalakult a Közösségi Vámkódexhez való igazodás érdekében. Ebben az időszakban a magyar jogalkalmazás úgy értelmezte, hogy nincs felhatalmazása a vámigazgatási bírság alkalmazására, mivel az uniós szabályozás elsődlegesen nem tartalmazta kifejezetten ezen szankciót, ugyan nem is tiltotta meg a tagállamoknak önálló szankciók bevezetését.

A vámigazgatási bírságot Magyarországon újra a 2003. évi CXXVI. törvény 61/A. §-a rögzítette kifejezetten önálló szankcióként 2008. január 1-jei hatállyal, majd a 2017. évi CLII. törvény 84–89. §-i szabályozzák nagyon részletesen. A jogsértés minősítése során figyelembe kell venni az elkövető szándékosságát, a kár mértékét, az áru típusát és a jogsértés ismétlődését. Adójogi szempontból viszont figyelmet érdemel, hogy a törvény 84. § (10) bekezdése – ellenben az adóbírsággal – olyan jogsértésekhez vagy mulasztásokhoz is vámigazgatási bírságot rendel, melyek következményeként vámhiány nem is keletkezik.

A 2017. évi CLII. törvény szerint igazgatási szankcióként alkalmazandók még:

- az áru lefoglalása vagy elkobzása (90. §),
- az engedélyek felfüggesztése, módosítása vagy visszavonása (91. §),
- a 2021/2116 Európai Parlamenti és Tanácsi rendelet IV. cím III. fejezetének végrehajtása körében előírt bírság (206. §),
- az engedély visszavonása, amennyiben bűncselekmény állt fenn (pl. csempészet, hamis nyilatkozat, pénzmosás stb.) a vámhatóság visszavonja az érintett személy részére kiadott engedélyt, ha a feltárt jogsértéssel összefüggésben az engedélyes vagy alkalmazottja ellen indított büntetőeljárás a bíróság büntetőjogi felelősséget megállapító jogerős ítéletével zárult (91. § (2) bekezdés).

B) Büntetőjogi szankciók

A legsúlyosabb vámjogsértések (például vámszabálysértés, vámszabálysértés elkövetőjének segítése, költségvetési csalás)⁹ esetében szabálysértési vagy büntetőeljárás is indulhat. Ezeket a szabálysértési törvény és a Btk. szabályozza, melyek súlyos szankciókat, akár szabadságvesztést is kilátásba helyezhetnek.

C) Polgári jogi következmény

Amennyiben a jogsértés közvetlen és egyéb módon nem fedezett vagyoni kárt okoz, a vámhatóság követelheti annak megtérítését is.

4. Konklúzió

A magyar vámjogi szankciórendszer 1995-től napjainkig tartó fejlődése jól tükrözi az európai integráció hatását, valamint a közigazgatási szankcionálás általános átalakulását. A kezdetben nemzeti alapokon nyugvó, erősen represszív jellegű rendszer fokozatosan egy uniós keretrendszerbe illeszkedő, komplex és differenciált szankcióstruktúrává vált.

A vizsgált időszak egyik legnagyobb eredménye, hogy a vámjogi szankciók mára nem kizárólag büntető funkciót töltenek be, hanem egyre hangsúlyosabbá válik a preventív és reparatív céljuk. Ez különösen a vámigazgatási bírságok, az engedélyezési jogkövetkezmények és a kockázatalapú ellenőrzési mechanizmusok elterjedésében érhető tetten. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal létrehozása tovább erősítette ezt az egységes, adójogi logikához közelítő szemléletet.

⁹ A csempészet önálló tényállása a Btk-ban 2012. január 1-je óta nem létezik; a korábbi Btk. 312. § hatályon kívül helyezése után ez a cselekmény ma a költségvetési csalás (Btk. 396. §) fogalomkörébe tartozik, csak úgy, mint a vámmorgazdaság.

Ugyanakkor a rendszer nem mentes a problémáktól. Kritikaként megfogalmazható, hogy az uniós vámjog és a tagállami szankciórendszerek közötti munkamegosztás jogbizonytalanságot eredményezhet. Bár az Uniós Vámkódex keretszabályokat állít fel, a konkrét szankciók meghatározása tagállami hatáskörben maradt, ami az uniós jog egységes alkalmazásával kapcsolatos kérdéseket vet fel. A vámigazgatási bírság széles mérlegelési tartománya – különösen a vámhiány hiányában is alkalmazható szankciók esetén – a jogalanyok számára kiszámíthatatlanságot okozhat.

További problémát jelent a közigazgatási és büntetőjogi szankciók közötti határ elmosódása. A vámjogi szankciók „hibrid” jellege – amelyet az uniós joggyakorlat, így az Engel-kritériumok és a *ne bis in idem* elv is érint – fokozott eljárási garanciákat igényelne. Ezek azonban a gyakorlatban nem minden esetben jelennek meg kellő súllyal.

Javaslatként megfogalmazható, hogy a magyar vámjogi szabályozásban indokolt lenne a (i) vámigazgatási szankciók fogalmi elhatárolásának további pontosítása, különösen a büntetőjogi jogkövetkezményekhez való viszonyuk tekintetében. (ii) Fontos volna a szankciók kiszabásához kapcsolódó mérlegelési szempontok részletesebb, normatív rögzítése a jogbiztonság erősítése érdekében. (iii) A szankciók alkalmazása végső eszköz legyen, ne a tőlük való félelem motiválja az ügyfelet jogkövetésre! (iv) A jogkövetkezmények épüljenek az ügyféllel való együttműködésre, cél lehetne a jogtudatosság felé haladás. A szigorú bírságolás hatástalan, ha az ügyfél nem ismeri magatartásának jogsértő mivoltát. Ezért a szankció nem tölti be preventív funkcióját, csupán utólagos állami, büntető beavatkozás lesz. (v) Továbbá lényeges volna az eljárási garanciák – így a jogorvoslathoz való jog és az arányosság követelményének – hangsúlyosabb érvényesítése.

A vámjogi szankciórendszer jövőbeli fejlődése szempontjából különös jelentősége van a digitalizáció és az automatizált hatósági döntéshozatal térnyerésének is. A vámigazgatási eljárások egyre nagyobb része elektronikus adatkezelésre, kockázatelemző rendszerekre és előzetes adatellenőrzésre épül, amely nemcsak az ellenőrzések hatékonyságát növeli, hanem a szankcionálás logikáját is átalakítja. A hangsúly ugyanis fokozatosan eltolódik az utólagos represszióról a megelőző kontroll irányába: a hatóság már a vám eljárás korai szakaszában képes kiszűrni a hibás, hiányos vagy kockázatos nyilatkozatokat.

Ez a változás a jogalanyok oldalán is új követelményeket támaszt. A gazdálkodó szervezetek részéről ma már nem elegendő a jogszabályok pusztá ismerete; elvárható a belső megfelelési mechanizmusok, ellenőrzési pontok és dokumentációs rendszerek kiépítése is. A vámjogi megfelelés így a vállalati compliance részévé válik, amelynek hiánya önmagában is fokozhatja a jogsértések bekövetkezésének veszélyét. Ebből következően a szankciórendszernek nemcsak büntető, hanem orientáló funkciója is van: olyan jogkövető vállalati magatartást kell ösztönöznie, amely hosszú távon csökkenti az állami beavatkozás szükségességét.

Lényeges szempont továbbá, hogy a vámjogi szankciók alkalmazása során az arányosság követelménye ne csupán elvi, hanem ténylegesen érvényesülő mérce legyen. A jogsértések között ugyanis jelentős különbségek lehetnek aszerint, hogy az érintett magatartás szándékos csalárd jellegű volt-e, vagy csupán adminisztratív mulasztásból, értelmezési bizonytalanságból, esetleg technikai hibából fakadt. A differenciált szankcionálás ezért a jogállami működés egyik alapfeltétele. Különösen indokolt ez olyan esetekben, amikor vámhiány ténylegesen nem keletkezik, mégis sor kerülhet bírság kiszabására.

A jogorvoslati rendszer hatékonysága szintén meghatározó eleme a vámjogi szankciórendszer legitimitásának. A szankcióval érintett ügyfél számára biztosítani kell, hogy a hatósági mérlegelés, a szankció mértéke és a minősítés jogszerűsége érdemben felülvizsgálható legyen. Ennek hiányában a szankciórendszer könnyen elveszítheti kiszámíthatóságát, ami végső soron a jogkövetési hajlandóság gyengüléséhez vezethet. A jogbiztonság tehát nem a szankcionálás akadály, hanem annak előfeltétele.

Összességében megállapítható, hogy a magyar vámjogi szankciórendszer fejlődése a modern közigazgatási büntetőhatalom általános tendenciáit követi: összetettebbé, differenciáltabbá és egyben technikaibbá válik. A jövő kihívása az lesz, hogy e rendszer egyszerre tudjon hatékony maradni a költségvetési érdekek védelmében, ugyanakkor megfeleljen a jogállamiság, az átláthatóság és az ügyféli jogok fokozott védelmére vonatkozó követelményeknek. A vámjogi szankciók csak akkor tölthetik be rendeltetésüket, ha nem pusztán represszív eszközként működnek, hanem a jogkövető magatartás elősegítőiként is értelmezhetők.

Források jegyzéke:

- Árva Zsuzsanna (2023): A közigazgatási szankcionálás új irányai és a hatékonyság. *KözigazgatásTudomány*, 3. évf., 2. sz., 5–23.
- Árva Zsuzsanna (2025): A közigazgatási szankció represszív funkciója a globális jogi térben. *KözigazgatásTudomány*, 5. évf., 1. sz., 5–17.
- Patyi András – Varga Zs. András (2008): *Általános Közigazgatási Jog*. Mandamus Publishing, Budapest.
- A Tanács 2913/92/EGK rendelete (1992. október 12.) a Közösségi Vámkódex létrehozásáról, HL L 302., 1992.10.19., 1–50.
- Az Európai Parlament és a Tanács 952/2013/EU rendelete (2013. október 9.) az Uniós Vámkódex létrehozásáról, HL L 269., 2013.10.10., 1–101.

- 1994. évi I. törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről
- 2017. évi CLII. törvény az uniós vámjog végrehajtásáról